

Сонети (збірка з 154 сонетів в перекладі О. Грязнова)

Вільям Шекспір

В. Шекспір

Сонети

Переклад Олександра Грязнова

С О Н Е Т 1

Народженню новому завдяки
Краса троянди не зазнає згину.
Хай у старої в'януть пелюстки,
Молодша їй з'являється на зміну.

Проте, в зачаруванні краси,
Яку ти маєш, друже кароокий,
Буяння в злидні обертаєш ти, –
Свій ворог, хоч солодкий, та жорстокий.

Ти, свіжий витвір вічного життя,
Тендітним обдарований багатством,
У пуп'янку ховаєш майбуття,
Поєднуючи скупість з марнотратством.

Світ пожалій, могилі не віддай
Майбутнього прекрасний урожай!

С О Н Е Т 2

Коли укриють зморшками чоло,
Тебе в облогу взявши, сорок зим,
Чи пригадає хтось, яким було
Твоє лице красивим, молодим?

Якщо спитають, – де краса твоя,
Де все багатство тих квітучих днів?

Невже в очах запалих? – знаю я,
Що краще б ти від сорому згорів.

Належно прозвучали би слова:
"Хай підсумок рахункам підіб'є
Моє дитя. Краса його жива –
Це виправдання старості моє".

Нехай з роками охолола кров
В твоєму сині запалає знов!

С О Н Е Т 3

У дзеркало поглянувши, скажи,
Що час цьому обличчю оновитись.
Світ не дури, а жінці поможи
На материнську роль благословитись.

Яка з жінок під оранку твою
Незайманість віддати не захоче,
Аби самозакоханість свою
Змінити на призначення жіноче?

Ти досі одружитись на посмів.
Залиш нащадка, не втрачай нагоду,
Щоб ти крізь вікна старості зумів
Побачити свою колишню вроду.

Якщо ж ти не боїшся забуття,
Піди самотнім із цього життя.

С О Н Е Т 4

В завзятті марнославства молодого
Красу навіщо витрачаєш ти?
Природа в спадок не дає нічого, –
Дає у борг, щоб скоро і стягти.

Немов скупар, привласнити ти хочеш
Те, що дістав лиш на короткий строк.
Повернення дарунку не відстрочиш,

Хоч би свій скарб запер ти на замок.

Лихвар, що не здобув для себе зиску,
Ти все, що мав, роздарував юрбі.
Коли підводить доведеться ризику,
Що ти лишити зможеш по собі?

Нехай же скарб розтриньканого статку –
Краса твоя – дістанеться нащадку.

С О Н Е Т 5

Той Час, який з майстерністю створив
Чарівний образ, що милує око,
Немов тиран бездушний, засудив
Красу на смерть, знущаючись жорстоко.

Той безупинний Час занастить
Безжурне літо, в світ привівши зиму,
Коли усе, неначе мертве, спить,
Ховаючи красу свою незриму.

І тільки аромат розквітлих роз,
Який в скляну посудину розлито,
Нагадує у віхолу й мороз
Про те, що на землі буває літо.

Хай всохли квіти, вимерзла трава,
Солодка сутність їх іще жива.

С О Н Е Т 6

Руці зими, що вдягнена в лахміття,
В душі весну згубити не дозволяй.
Збери у скло есенцію з суцвіття,
Перш ніж земну покинеш ти юдолю.

Так у флаконі збережеш весну ти,
Красу і свіжість цих юнацьких днів.
Собі себе ти зможеш повернути,
Якщо народиш з жінкою синів.

Повторений у них десятикратно,
Ти житимеш на світі десять раз
Щасливо, шанобливо, благодатно,
І з гідністю зустрінеш смертний час.

Та не хизуйся власною красою,
Щоб не лягти бездітним під косою.

С О Н Е Т 7

Поглянь на юне сонце, що світає,
Даруючи щоденне торжество,
І все навкруг, радіючи, вітає
Ласкаве, променисте божество.

Немов юнак в час розквіту земного,
Світило сяє в світу на виду,
І погляди, що звернуті до нього,
Величну супроводжують ходу.

Та потім сонце, досягнувши піка,
На захід йде, мов сивий чоловік.
А маса шанувальників безлика
Вже дивиться чомусь у інший бік.

Така й тебе чекає самотина,
Якщо собі ти не народиш сина.

С О Н Е Т 8

Ти - музика, та звуки музикальні
Породжують в тобі щемливий сум.
Ти любиш лиш мелодії печальні,
Призвідниці меланхолійних дум.

Але причин, що спричиняють муки,
Чи не тому не хочеш помічати,
Що гармонійні, злагоджені звуки
Докорами самотності звучать?

Прислухайся, як суголосно струни

Бринять натхненно в творенні краси,
Неначе батько, мати й син їх юний
Співають, об'єднавши голоси.

Говорить нам єднання струн в концерті
Лише одне: самотність – шлях до смерті.

С О Н Е Т 9

Чи не тому ти в самоті живеш,
Що сліз вдовиних ти боїшся наче?
Але якщо бездітним ти помреш,
Невтішною вдовою світ заплаче.

Кохані риси бачить удова,
Які в собі відтворює дитина.
А ти, щоб зоставалася жива
Про тебе пам'ять, не лишаєш сина.

Багатство, що розтратив без пуття,
Змівши місце, в світі застається.
Але краса не знає вороття
І назавжди, як молодість, минеться.

Хто зраджує в житті себе самого, –
Не любить в цьому світі анікого!

С О Н Е Т 10

Ти приклад подаєш мені поганий
Зневагою любові й доброти.
Пишатись можеш тим, що ти коханий,
Та ясно всім, що не кохаєш ти.

Свій ворог безпричинний, безстроковий,
З ненавистю, помітною усім,
Руйнуєш ти себе, немов спадковий,
Давно вже не оновлюваний дім.

Зміни свої думки, зневаги повні,
І ти когось коханою назвеш.

Будь ніжний серцем, як прекрасний зовні,
Будь милосердним, доки ще живеш.

Нехай краса живе не тільки нині,
А стане ще прекрасніша у сині.

С О Н Е Т 11

Зів'янеш ти так швидко, як зростеш
В дитині, у нащадку молодому.
За свіжу кров, яку ти увіллеш,
Тобі не буде соромно й старому.

У цьому – мудрість, розвиток, краса;
Без цього – розпад, безум і старіння.
Безпліддям світ скарали б небеса,
Щоб він пропав зі смертю покоління.

Хай той, хто непридатний до життя, –
Жорстокий, грубий, – згине без нащадка,
А ти – Природи щедрої дитя –
Ти не повинен загубити спадку.

Ти створений з майстерністю, отож
Свій образ у нащадках ти примнож.

С О Н Е Т 12

Коли дивлюся крізь віконце тьмяне,
Як ніч підступна світло поглина,
Коли я бачу, як фіалка в'яне
І кучері вкриває сивина,

Коли дерева бачу я безлисті,
Що тінь давали в спеку для отар,
І колоски, як борода остисті,
Стирчать з возів, мов з погребальних мар, –

Твою красу я згадую печально,
Жалкую, що недовго їй цвісти,
Що Час усе викошує безжально

Там, де нове готується зрости.

Щоб захиститись від його коси,
Нащадку передай цей квіт краси.

С О Н Е Т 13

Не змінюйся і будь самим собою,
Допоки ще живеш. І поки край
Не надійшов життєвому двобою,
Ти образ свій нащадку передай.

Лиш на короткий строк дає Природа
Красу своїм обранцям молодим.
Нехай перейде ця чудова врода
Твоєму сину, як спадковий дім.

Не дозволяй занепадати дому,
Хай встоїть він під натиском зими;
Ніколи хай не запанує в ньому
Холодний подих смерті і пітьми.

Тоді твій син, можливо, скаже сам:
"Я батькові завдячую життям".

С О Н Е Т 14

Не по зірках про долю я гадаю.
Не скаже астрономія мені:
Що – до чуми, а що – до урожаю,
Чи бути смерті, голоду, війні?

Не можу передбачити людині
Ні успіху, ні щастя, ні біди;
Яку погоду завтра, навіть нині,
Чекати нам обачливо сюди?

Свої знання з очей твоїх черпаю,
Немов я бачу зорі в тих очах.
Краса і правда житимуть, я знаю,
Якщо життя продовжиш ти в синах.

Інакше, – провіщаю через силу, –
Краса і правда ляжуть у могилу.

С О Н Е Т 15

Коли я з сумом бачу, що зростання
Все робить досконалим лиш на мить,
Що світ наш – сцена, де краси буяння –
Ілюзія, призначена дурить,

Що нас, як молоді весняні сходи,
Незримо наглядають небеса,
Що змолodu в нас бродить сік природи,
Та в'яне наша сила і краса, –

Як я пишаюсь юністю твоєю,
Її живою паростю в цвіту!
Час-руйнівник, збиткуючись над нею,
Твій день загнати прагне в темноту.

У битві з Часом за твою любов
Все, що він знищить, прищеплю я знов.

С О Н Е Т 16

Якщо нам Час загрожує старінням,
Чом від тирана грізного не гірш
Ти не вживаєш засоби спасіння
Надійніші, ніж мій невмілий вірш?

Ти в розквіті тепер краси і сили;
І скільки ще не займаних дівчат
Охоче би твій образ повторили,
Тебе впустивши в свій розквітлий сад!

Бо виносивши плід благоговійно
Кохання двох поєднаних сердець,
Вони тебе увічнять більш надійно,
Ніж мій недосконалий олівець.

Себе віддавши, збережеш достоту

Свій образ, в юну втілившись істоту.

С О Н Е Т 17

Я сподіваюсь, – визнають таки
Красу твою, що серце полонила,
Хоч знає небо, що мої рядки
Не скажуть більше, ніж твоя могила.

Я змалював у віршах твій портрет.
Чи вірить хтось, що розповідь правдива?
Нащадок скаже: "Бреши цей поет!
Краса небесна людям не властива".

Він засміє пожовклі ці листи
За недолугі спроби поетичні,
За схильність нісенітниці верзти,
За пишномовність, як пісні античні.

Якби лишив ти внуків у віках,
Краса жила б у них і в цих рядках.

С О Н Е Т 18

Тебе не порівняю з літнім днем:
За нього ти помірніший і кращий,
Бо не буває літа без проблем,
Хоч працівник із нього роботящий.

То сонце нас безжалісно пече,
То лик його приховує негода,
То грім гримить, то злива дах січе –
Весь час дивує примхами природа.

А у твоєму небі вічна синь,
Краса не блякне і не в'януть квіти.
І Смерть тебе не заховає в тінь –
Ти у рядках поета будеш жити.

Серед живих ти будеш до тих пір,
Допоки серце б'ється й бачить зір.

С О Н Е Т 19

О ненажера-Часе, задля згуби
Нацькуй на смертних лиха світові,
Сточи у лева кігті, в тигра – зуби,
А Фенікса спали в його крові!

Показуй смутку й радості гримаси
Усім, не обминаючи мене.
Твори, що хочеш, прудконогий Часе,
Тобі забороняю лиш одне:

Сліди років, що досі ще відсутні,
Не викарбовуй в друга на чолі.
Його краса і риси незабутні
Нехай зразком послужать на землі.

Якщо тобі не жаль його, невже
Красу його мій вірш не збереже?

С О Н Е Т 20

Обличчя жінки власною рукою
Природа змалювала, бачу я.
Ти – чоловік з жіночою красою,
Володарю й володарко моя.

У тебе зір глибокий, таємничий,
Постава мужня і рішучий крок.
Приваблюєш ти погляд чоловічий
І невідпорно зваблюєш жінок.

Тебе Природа жінкою творила,
Та пристрасть це зробити не дала.
Вона мене з тобою розлучила,
Жінок же просто з розуму звела.

Хай буде так. Домовимось потиху:
Люби мене, а їм даруй лиш втіху.

С О Н Е Т 21

Не тішить розмальована краса.
Даремно намагаються поети,
Закликавши на поміч небеса,
Їх Музу надихнути на сонети.

Даремно застосовують вони
Затаскані і пишні порівняння
Із зорями, із квітами весни,
Із місяцем, із променем світання.

Правдивий я у віршах і в житті.
Тож я пишу, не криючись, що мила
Звичайна, хоч приваблива, як ті,
Кого в любові мати народила.

Не вихваляю я любов свою –
Її нікому я не продаю!

С О Н Е Т 22

Дзеркала брешуть: зовсім не старик
Я, грішний, поруч з юністю твоєю,
Хоч скоро Час і твій пориє лик,
А Смерть мене сховає під землею.

Не маю я, по совісті, підстав
Вести себе за старшого на людях.
Мені ти вірне серце дарував
І поселив моє у себе в грудях.

Тож дбай про себе так, як дбаю я, –
Тому що бережеш ти серце друга, –
Як піклувалась матінка моя,
Щоб не спіткали горе чи недуга.

Така вже доля в наших двох сердець:
Помре одне – і другому кінець.

С О Н Е Т 23

Немов актор, який устиг забути

Від страху роль і все, чого навчили,
Або дикун, якого зайва лютъ
Несвоєчасно позбавляє сили, –

Так я, не довіряючи собі,
Забув про церемонії кохання,
І почуття зів'яло в боротьбі
Із надлишком свого ж таки палання.

Та що є красномовніше очей?
Нехай вони, благаючи любові,
Так донесуть до тебе суть речей,
Як неможливо виразити в слові.

Навчись читати у душі німій.
Почуй очима, мила, голос мій!

С О Н Е Т 24

Як той художник, змалювали очі
На серця полотні твою красу.
А тіло служить рамою охоче,
Тебе, немов картину, я несу.

Уміння майстра бачать і шанують,
На полотні впізнавши образ твій.
В майстерні серця вікнами слугують
Кохані очі у оправі вій.

В очах тепло взаємне я відчую,
При цьому неважливо – де чії.
Своїми – в серці я тебе малюю,
А сонце світить в серце крізь твої.

Та серця не малюю, бо нікому
Не скажеш ти, що діється у ньому.

С О Н Е Т 25

Хай ті, кому всміхаються зірки,
На титул розраховують, на славу,

А я, лише любові завдяки,
На долю сподіваюся ласкаву.

Немов під сонцем, пишно розцвіли
Вельмож могутніх наглі фаворити,
Та промінь сонця гасить хмара мли, –
І вже нема про кого говорити.

Воєначальник, поруч із яким
У битвах Перемога виступала,
Програвши врешті, робиться ніким –
Його чекає забуття й опала.

Але мої заслуги виняткові:
Я жив, живу і житиму в любові!

С О Н Е Т 26

Васал покірний, вірний королю,
Я з почуттям поштивого кохання
Тобі на доказ відданості шлю
Позбавлене дотепності послання.

Я не знайшов, напевне, гідних слів.
Мій розум може видатися бідним.
Та милостиво ти прийми послів
І пошануй прийомом відповідним.

Можливо, зірка, що мене веде
І додає надії і наснаги,
Тобі беззаперечно доведе,
Що гідний я кохання і уваги.

Тоді любов я покажу свою,
А доти – у пільмі її таю.

С О Н Е Т 27

Стомившись від важкого мандрювання,
Лягаю я у ліжку, щоб заснуть,
Та розум, одурманений коханням,

Негайно знову вирушає в путь.

Думки і мрії, ведучи до тебе,
Сни відганяють від моїх повік.
І я в пільму щоночі без потреби
Вдивляюсь, як незрячий чоловік.

Я покладаюсь лиш на зір уяви,
Котрий мені твою малює тінь.
І образ твій, немов на тлі заграви,
Веде мене у світлу далечінь.

Я спокою без тебе не знайду:
Вночі і вдень все за тобою йду.

С О Н Е Т 28

Чи можу втому скинути я з пліч,
Як взагалі спочинку я не знаю?
Тривог щоденних не долає ніч,
Вночі і вдень я гніт їх відчуваю.

Хоч день і ніч – одвічні вороги,
Мене обоє віддають на муки:
День – клопотом про справи і борги,
А ніч без сну – стражданням від розлуки.

Кажу я дню, що він, як ти, ясний;
Підлещуюсь, щоб бути у фаворі.
А морок вихваляючи нічний,
Я стверджую, що сяєш ти, як зорі.

Та смуток мій зростає кожен день,
А ніч його посилює лишень.

С О Н Е Т 29

В немилості у долі і людей,
Лиш я один оплакую вигнання,
Турбую небо зойками з грудей
І скаржусь на свої поневіряння.

Бажаю мати друзів, вигляд, смак,
Бажаю стати вмілим і успішним.
І часто, розмірковуючи так,
Себе картаю і роблюсь невтішним.

Та раптом у думках зринаєш ти, –
І я тоді клянусь свою зневіру.
Мов жайворон весняний з висоти,
На честь твою співаю пісню щиру.

Хай про любов почує вся земля:
Я з нею щасливіший короля!

С О Н Е Т 30

Коли на суд своїх таємних дум
Я викликаю спогади, як свідків,
Зітхаю, поринаючи у сум
Від втрати часу і болючих збитків.

З очей, що сліз не знали, сльози ллю
За друзями, яких взяла могила,
За тим, що сам розтратив без жалю,
За тим, що повернути вже несила.

Веду рахунок, що усе росте,
Всіх бід моїх; щодалі, то повніше.
І знову я розплачуюсь за те,
Що оплатив життям своїм раніше.

Та як до тебе думкою звернусь,
Забуду всі печалі й посміхнусь.

С О Н Е Т 31

В твоєму серці чую всі серця,
Що вже давно дісталися могилі.
У рисах дорогих твого лиця
Я ніби бачу лиця, здавна милі.

О, скільки сліз невтішних я пролив

За друзями на цвинтарі любові!
Та у тобі я наново відкрив
Серця їх вірні, душі їх чудові.

Ти – мов могила, де живе любов,
Де всі вони з обличчями сумними
По часточці тобі вернули знов
Мене, яким я був колись із ними.

В тобі я бачу тих, кого кохав,
І, вірний їм, тобі любов віддав.

С О Н Е Т 32

Коли безжальна Смерть мої кістки
Земним грудням загорне для порядку
І ти перечитаєш ці рядки,
Що написав твій друг тобі на згадку, –

З шедеврами новітніх авторів
Їх не рівняй. Я не змагаюсь з ними.
Їх збережи за щирість добрих слів
І за любов, а не за вдалі рими.

Скажи: "Коли б він рано не помер,
Згубившись між поетів завалюючих,
Він став би досконалішим тепер
І міг би крокувати серед кращих.

Ціную зміст рядків його сумних
За почуття, відтворені у них".

С О Н Е Т 33

Світанок пестить вранішню блакить,
Милує гори променем сліпучим.
Опісля зелень луків золотить,
Струмки зробивши золотом текучим.

Та незабаром дозволяє він
Себе сховати низькоплинним хмарам,

Що сунуть попереднім навздогін,
Процесіям подібно чи отарам.

Отак світанок юності мені
Колись засяяв сонцем благодаті.
Були короткі ті щасливі дні,
Бо заступили сонце хмари кляті.

За це любов його не зневажає,
Бо навіть сонце немічним буває.

С О Н Е Т 34

Погожий день мені ти обіцяв,
І без плаща я вирушив із дому.
Та у дорозі дощ мене застав
І слух мій приголомшив гуркіт грому.

Хай сонячно всміхнувся ти мені
І осушив забризкане обличчя.
Та що мені подачки незначні,
Що не лікують рани й протиріччя?

Твоє зніжковіле каяття
Хіба що здатне викликать досаду,
Бо кривдника ганебне співчуття
Дає мені лише слабку розраду.

Та ці перлини сліз і ці страхи
Спокутують усі твої гріхи.

С О Н Е Т 35

Від власних вад не мучся. Колючки
Слабких троянд не заслужили кари.
Прекрасну квітку точать хробаки,
Ховають сонце непроглядні хмари.

Всі люди помиляються. Твій гріх
Я виправдав невдалим порівнянням.
Тому грішу я більше за усіх,

Порок облагородивши коханням.

Мій розум став тобі захисником
У розпочатій ним судовій справі.
Ненависть і любов за ним слідком
Затіяли уособицю в державі.

А сам я – співучасник крадія:
Ти серце вкрав, і в цьому винен я.

С О Н Е Т 36

Я визнаю, що ми – окремі люди,
Хоча кохання об'єднало нас.
Нехай слова безчестя і огуди
Мені лиш завдають гірких образ.

Одна мета у нашого кохання,
Хоч гіркота у кожного своя.
Їй не розбити дружнього єднання,
Та радощі усе ж втрачаю я.

Тебе не маю права впізнавати,
Щоб не завдати сорому тобі.
І ти мене не мусиш вихваляти,
Надавши зайві зачіпки ганьбі.

Люблю тебе таким, яким ти є:
Ти – честь моя і схвалення моє!

С О Н Е Т 37

Як неміч батька радують прості
Синівські молодечі привілеї,
Так я черпаю радість у житті
Із гідності і вірності твоєї.

Краса, багатство, знатність, розум твій, –
Всі разом, чи окремо – я не знаю, –
Дали тобі корону, друже мій,
А я любов до неї долучаю.

І я тоді не бідний, не слабкий,
Не знехтуваний світом чи невмілий.
Я – тінь твоя. Достаток твій такий,
Що часточка від нього – статок цілий.

Тобі бажаю радості без меж;
Як ти щасливий, я щасливий теж.

С О Н Е Т 38

Як може в Музи зникнути натхнення,
Коли предмет оспівування – ти?
Невже вона красу твою й імення
Не здатна на папір перенести?

Якщо хоч щось з написаного мною
Уваги варте, дякуй лиш собі
За те, що Муза не була німою.
Ти – джерело натхнення, далєбі.

Десята Муза ти тепер для мене.
Вона цінніша вдесятеро тих,
Хто підганяв моє перо натхненне
Колись раніше, дев'яти старих.

Нехай же уславляє сьогодні
Мене за працю, Музу – за натхнення.

С О Н Е Т 39

Як можу я оспівувать тебе,
Якщо ти сам – моя найкраща частка?
Що дасть мені уславлення себе?
Бо вславлення тебе – то хитра пастка.

Давай окремо жити, щоб ім'я
Єдиного позбулося кохання,
Щоб завдяки розлуці зміг би я
Хвалу тобі співати без вагання.

Була б розлука мукою, якби

Дозвілля не давало нам свободи
Заповнювати кожен час доби
Думками про любов і насолоди.

Розлука навпіл ділить нам серця,
Та все ж благословенна мука ця.

С О Н Е Т 40

Прийми усі любовні почуття, –
І що нове із ними ти надбаєш?
Моє кохання і моє життя
Давно твої, і ти це добре знаєш.

Тебе не звинувачую, що ти
Цей дар використовуєш свавільно.
Лиш за одне посмію доректи,
Що нехтувать коханням недоцільно.

Хоч обкрадаєш бідність ти мою,
Тобі прощаю, ніжний мій крадію.
Ненависті у серці не таю,
Хоч більше не сповідую надію.

Зло на добро зумів ти обернуть.
Убий мене, та ворогом не будь!

С О Н Е Т 41

Свавільні вчинки юності усі,
Що коїш ти, коли мене немає,
Відповідають віку і красі:
Ніде тебе спокуса не минає.

Ти для облесниць – бажаний шматок,
Краса твоя жіноцтво непокоїть.
Син жінки, перед ласками жінок,
Хоч як би не кріпився ти, не встоїть.

Та міг би ти між злетів і падінь
Не завдавати другові образу,

Бо до моїх ти вдерся володінь,
Дві вірності порушивши одразу:

Ти милу відібрав, та головне,
Що ви обоє зрадили мене.

С О Н Е Т 42

Не в тому горе, що вона – твоя,
Хоч я її кохав, і навіть сильно,
А в тім, що мила, як помітив я,
Тобою володіє неподільно.

Коханці грішні, я прощаю вас:
Ти полюбив, бо я її кохаю.
Вона ж заради мене віддалась
Тому, хто дорогий мені без краю.

Тебе я втрачу – в виграші вона,
Її зречусь – це знахідка для друга.
Несу свій хрест, бо то моя вина –
Оця подвійна втрата недолуга.

Та друг і я – одне, це кожен знає,
Тож одного мене вона кохає.

С О Н Е Т 43

Склепивши очі, краще бачу я,
Бо вдень дивлюся на нікчемні речі.
Мені любов з'являється моя,
Коли я засинаю кожен вечір.

І тінь твою з-під мерехтливих вій
Я бачу у обрамленні проміння.
Та в світлі дня жаданий образ твій
Наскільки яскравіший сновидіння!

Яким було би щастям, кожен день
Прокинувшись, твої зустріти очі,
Якщо недосконалий лик лишень

Мені вві сні з'являється щоночі!

Без тебе день, як ніч, а ночі – дні,
Коли тебе я бачу уві сні.

С О Н Е Т 44

Якби з думок моє складалось тіло,
Як легко перенісся б я тоді
Туди, де ти! Ніщо б не зупинило
Мене ні на землі, ні на воді.

Де був би я спочатку – неважливо,
Хай на шматку найдальшому землі,
До тебе блискавично і сміливо
Полинув би у думки на крилі.

Але, на жаль, складаюсь переважно
Я з елементів двох – землі й води.
Тому услід за думкою відважно
Не здатен я полинути туди.

Земля, – до неї міцно я приріс;
Вода, – я ллю струмки неvtішних сліз.

С О Н Е Т 45

Два інші елементи існування –
Повітря і вогонь – еднають нас;
І перший – думка, другий – то бажання,
Мандруючи, нас мирять раз-у-раз.

Коли ці добрі духи, по роботі
Посольством виряджаючись у даль,
Ті інші два моїй лишають плоті,
Мене, мов смерть, пригнічує печаль.

Земля й вода моїм керують світом, –
Холоднокровні елементи ці, –
Допоки не повернуться з привітом
Від тебе прудконогі посланці.

Щасливий я!.. Та знову для єднання
Летять мої думки, мої бажання.

С О Н Е Т 46

З очима серце здавна в боротьбі:
Вони тебе не можуть поділити,
Твій образ вимагаючи собі –
Хто ним дістане право володіти?

Клянеться серце, що у ньому ти
Знаходишся, невидимий нікому.
А око хоче серцю довести:
Краса твоя відбилася у ньому.

Щоб розсудити міжусобний спір,
Думки мої зібрались неквапливо
І помирити вирішили зір
Із серцем, поділивши справедливо:

Очам, що зображають як люстерце
Лиш зовнішність, – красу. А серцю – серце.

С О Н Е Т 47

У серця із очима договір:
Взаємністю полегшувати муки,
Коли без тебе знемагає зір
І серце потерпає від розлуки.

Нерідко очі образом твоїм
І серцю дозволяють милуватись.
Натомість серце пропонує їм
Із ним любовним мріям віддаватись.

В очах чи в серці завжди поруч ти;
Хоч ти відсутній, все одно зі мною.
На відстань думки можеш ти піти,
Я буду з нею, а вона – з тобою.

Мій зір тебе малює і вві сні,

Щоб серце й очі радувать мені.

С О Н Е Т 48

Як часто, вирушаючи у путь,
Я замикав дрібнички у господі,
Щоб на моє багатство посягнуть
Не міг незваний гість чи просто злодій.

А ти, кого мені найбільше жаль, –
Мій кращий скарб і мій двійник почасти,
Моя розрада і моя печаль, –
Тебе у мене кожен може вкрати.

На чесність не надіючись чужу,
Я не закрив тебе у жодній скрині.
Тебе в своєму серці бережу –
Єдиному притулку для святині.

Тебе не вкрадуть з прихистку цього,
Хоч вільний ти покинути його.

С О Н Е Т 49

В той чорний день, коли я втрачу шанси
Сховати вади старості сумні,
Коли кохання підіб'є баланси
І вирок оголосиш ти мені;

Коли, не обізвавшись словом жодним,
Ти пройдеш поруч, дивлячись убік,
Ледь привітавши поглядом холодним,
Мов зовсім незнайомий чоловік, –

В той день мою спустошеність і муку
Хай змінить усвідомлення, що ти
За мене кращий. Сам здійму я руку
Для захисту твоєї правоти.

Щоб кинути мене підстави є,
Та я не зраджу почуття своє.

С О Н Е Т 50

Як тяжко, долю лаючи лиху,
Від тебе віддалятись по прямій,
Щоб ужахнутись у кінці шляху:
"О, скільки миль між нами, друже мій!"

Страждаючи в розлуці, в далечінь
Трюхикаю я сумно на коні.
І ніби знає стомлений мій кінь,
Що поспішати нікуди мені.

Не слухається він моїх острог.
Тож шпорити його я припиню,
Бо від моїх ударів, бачить Бог,
Болючіше мені, аніж коню.

Я думаю, вдивляючись у даль:
Позаду – радість, спереду – печаль.

С О Н Е Т 51

Я пробачав коню повільний крок,
Що ніс мене ліниво геть від тебе,
В розлуку, на невизначений строк,
Бо не було для поспіху потреби.

Та виправдань для нього не знайду,
Якщо назад так само почвалає.
Я б вітер шпорив за слабку ходу,
Коли його бажання осідлає.

Бажання кращий кінь не дожене,
Коли воно до тебе мчить з іржанням.
Нехай вже шкапа вибачить мене:
Я поспіх виправдовую коханням.

Коню я дрібцювати доручу,
А сам вперед на крилах полечу.

С О Н Е Т 52

Хоч ключ до щастя доля надала,
Я від очей ховаю скарб кохання,
Щоб звичка притлумити не змогла
Непересічну радість споглядання.

Тому й свята у довгому ряду
Тривалих буднів рідкісні, врочисті,
Бо скрашують їх сіру череду,
Немов коштовні камені в намисті.

Так само й час ховає в глибині,
Неначе скринька, образ твій безцінний,
Щоб, мов алмаз, відкрився він мені
У мить блаженну, чистий і незмінний.

Даруєш ти і трепет сподівання,
Й благословенну радість споглядання.

С О Н Е Т 53

Скажи мені: яка речовина
Тебе створила із окремих злитків?
У кожної істоти тінь одна,
А в тебе безліч тіней і відбитків.

З тобою поруч програють усі,
Кого життя виводило на сцену:
Адоніс поступається в красі
І не назвеш Прекрасною Єлену.

Весняний цвіт, осінній обмолот –
Твої дві тіні, друже мій коханий.
Як день осінній, повен ти щедрот,
А виглядаєш ніби день весняний.

Твоїм усе прекрасне можна звати,
Та з чим же серце вірне порівняти?

С О Н Е Т 54

Краса тоді прекрасніша стократ,

Як вірність їй властива невід'ємно.
Ми цінимо в трояндах аромат,
У пелюстках розлитий потаємно.

Хай у шипшини теж яскравий цвіт,
А стебла й колючки не відрізнити,
Чому ж тоді не поважає світ
Її красиві, не пахучі квіти?

Вони, не прикрашаючи сади,
Безславно в'януть на кущах багряних.
А про троянди спомин назавжди
Залишиться у пахощах духмяних.

Коли краса зів'яне і мине,
Мене на вірші вірність надихне.

С О Н Е Т 55

Ні плити, ані бюсти мармурові
У вічній колотнечі світовій
Не зможуть пережити образ твій,
Що втілений в довершеному слові.

Творіння каменярських молотків
Ущент розіб'ють заколоти й війни,
Та з пам'яті цей запис ненадійний
Вже не зітре, як жорна, рух віків.

Ні смерть, ні ворожнеча забуття
Твоєї слави знищити не зможе,
Аж поки всіх нас милосердя Боже
Не воскресить для вічного життя.

А до тих пір живи в простих речах –
У віршах і в закоханих очах!

С О Н Е Т 56

Не спи, любове! Мусиш все життя
Від голоду і спраги потерпати.

Хоч як багато їжі і пиття,
Назавжди їх не можна вгамувати.

Нехай сьогодні мій голодний зір
Досита нагодований тобою,
Та завтра він, як ненаситний звір,
Готовий до наступного двобою.

Щоб не спіткав коханців дух нудьги,
Хай океаном буде час розлуки,
Щоб, сходячи на різні береги,
Вони назустріч простягали руки.

Нехай зимою зробиться цей час,
Щоб літо стало бажаним для нас!

С О Н Е Т 57

Якщо я раб, то що ж мені робити,
Як не чекати мовчки на наказ?
Тобі я намагаюсь догодити
І лиш на це постійно трачу час.

На довгий хід годин не нарікаю,
Не лаю гіркоту розлуки теж,
Допоки під дверима я чекаю,
Коли мене нарешті ти позвеш.

Не дозволяю я думкам ревнивим
Переступати вільно твій поріг.
Не скаржачись, вважаю я щасливим
Того, хто поруч будь з тобою міг.

Любов наївна здатна все пробачить,
Бо злого у тобі вона не бачить.

С О Н Е Т 58

Хай Бог не дасть мені контролювати, –
Рабу своєму, – час твоїх забав:
Васал не може в пана вимагати,

Щоб він йому про вчинки звітував.

Дозволь мені страждати терпеливо,
Сприймаючи відмови чи обман,
На поклик твій з'являтися квапливо
І завданих не рахувати ран.

Будь там, де хочеш, з ким тобі цікаво,
Дозвілля витрачаючи для втіх.
І пам'ятай: тобі належить право
Судити чи прощати власний гріх.

Хоч мучусь я, чекатиму нагоди
Без осуду розваг і насолоди.

С О Н Е Т 59

Якщо нового в світі вже нема
І ніде взятись Істині чи Слову,
То бідний розум мучиться дарма,
Чуже дитя народжуючи знову.

Якби, вернувшись на віків зо п'ять
В минулі дні, далекі й загадкові,
В прадавній книзі зміг я відшукать
Твій милий образ, втілений у слові,

Тоді б я знав, що думали в ті дні
Про диво це, довершене, хоч тлінне.
Ми стали досконаліші чи ні?
Чи все навкруг лишилося незмінне?

Та певен я, що древності уми
Захоплювались гіршими людьми.

С О Н Е Т 60

Як хвилі, що збігають без упину
На берег, не лишаючи сліди,
Хвилини, підганяючи хвилину,
У вічності зникають назавжди.

З народження до зрілості прямує
Людина, здобуваючи вінець.
І Час її нарешті коронує,
Щоб зрадити підступно під кінець.

Різець його, – жорстокий ворог вроди, –
Глузливо нищить юності красу.
Усі найкращі витвори природи
Лягають під безжалісну косу.

Та не здолає Час мої рядки,
Де житимеш ти слову завдяки.

С О Н Е Т 61

Чи не з твоєї волі образ твій
Мене бентежить в безгомінні ночі,
Сни відганяє від тремтливих вій
І не дає мені зімкнути очі?

Чи твій то дух приходить уночі,
Щоб зважити думки мої і вчинки,
І ревнощі, – обману шукачі, –
Моєму мозку не дають спочинку?

О ні! За що я мучусь – не збагну.
Проте, кручуся у пільмі на ложі.
Не ти – моя любов не знає сну,
Стоїть вона зі мною насторожі.

Я не забудусь сном, хоч би й слабким,
Допоки ти не знати де і з ким.

С О Н Е Т 62

Любов до себе володіє зором,
Хвилює душу, охопила плоть.
Даремно сподівався я, що сором
Цей смертний гріх зуміє побороть.

Це почуття настільки невтоленне,

Що неможливо хибність осягти:
Мені здається, кращого за мене
Порядністю й красою не знайти.

Коли ж покаже дзеркало всю згубність
Прожитих літ і старості ознак,
Я проклинаю власну себелюбність:
Було б жахливо помилятись так!

Я підміняв себе тобою, бачу,
І вихваляв твою красу юначу.

С О Н Е Т 63

Супроти днів, коли моя любов,
Як я тепер, зістариться дочасно,
Коли з роками охолоне кров
І на обличчі зморшки ляжуть рясно,

І молодості ранок добреде
До безнадійних сутінок старіння,
І зникне з виду невідомо де,
Неначе скарб, твоя краса весіння –

Супроти цього зброю я припас
І захистить тебе дістав нагоду,
Щоб з пам'яті ножем безжальний Час
Не вирізав життя твоє і вроду:

Єдина зброя – чорні ці рядки,
Де юність зеленітиме віки.

С О Н Е Т 64

Ми бачимо, як невблаганний Час
Спотворює усе на цьому світі:
Руйнує стіни, зведені до нас,
Мідь монументів, вежі гордовиті.

Захоплює голодний океан
Шматки у суші, а вона, натомість,

Із нього повстає; бо жоден стан
Не визнає незмінність, нерухомість.

Все зміниться колись, усе мине,
Все відживе, зазнавши руйнування.
Це думати примушує мене,
Що прийде Час і забере кохання.

Ця думка – смерть! То як же не ридати,
Чекаючи і боячись утрати?

С О Н Е Т 65

Якщо вже мідь, граніт, земля і море
Підвладні Часу, що руйнує все,
Хто нездоланність смерті переборє,
Від Часу хто красу твою спасе?

Як зберегти медовий запах літа
У квітці, що відкрита всім вітрам,
Коли облога днів несамовита
Руйнує вежі і залізо брам?

Жахлива думка! Де мені сховати
Найкращий витвір від його творця,
Щоб він не міг довершеність псувати,
Стираючи красу з твого лиця?

І все ж красі твоїй поталанило,
Що є на світі вірші і чорнило.

С О Н Е Т 66

Стомившись від всього, я кличу смерть,
Бо бачу гідність, зігнуту надміру,
І марнославство, сповнене ущерть,
І зрадницьки обмануту довіру,

І почесні без будь-яких заслуг,
І цноту, грубо піддану свавіллю,
І досконалість, що цькують навкруг,

І силу, що скорилася безсиллю,

І владу, що сприймає лиш хвалу,
І дурість, що майстерністю керує,
Й добро, що добровільно служить злу,
Й невігластво, що генія плюндрує, –

Стомившись від всього, помер би я,
Та з ким любов залишиться моя?

С О Н Е Т 67

Навіщо у пороках він живе?
Для того, щоб безчесність прикрашати?
Щоб шанування він здобув нове
Старим гріхам, убравши в свіжі шати?

Чому фальшиві фарби з щік його
Живі відтінки крадуть безсоромно?
Навіщо, не бажаючи того,
Красі у ґандж вбиратися невтомно?

Чому його природа береже,
Якщо вона примусити безсила
Палати щоки, і давно уже
Живою кров'ю не нуртує в жилах?

О, береже, щоб зрозуміли ми,
Які багатства втрачені людьми!

С О Н Е Т 68

Його обличчя – дзеркало тих днів,
Коли краса жила і помирала,
Як вільні квіти луків і полів,
І для хвальби прикрас не підбирала;

Коли із мертвих коси золоті
Не зістригали просто у гробницях,
Щоб безсоромно їх носили ті,
Хто здумав прикрашати власні лиця.

Живуть у ньому ті святі часи,
Коли у світі не було ще фальші,
І первозданність справжньої краси
Не зіпсували вигадки подальші.

Природа зберегла його мені
Для порівняння правди і брехні.

С О Н Е Т 69

Така чудова зовнішність твоя,
Що кращої не можна й побажати.
До неї ані rischi, вірю я,
Ні ворогам, ні друзям не додати.

Тож зовнішності – зовнішня хвала,
Бо ті, хто віддають тобі належне,
Пригадуючи всі твої діла,
Нерідко кажуть дещо протилежне.

Даремно намагалися вони
Красу душі за вчинками пізнати,
Оскільки заглушають бур'яни
Твоїх троянд солодкі аромати.

Невідповідність запаху красі
У тому, що ростеш ти там, де всі.

С О Н Е Т 70

За що ти звинувачуєшся – хтозна.
Боюсь, об'єкт для наклепу – краса.
Її завжди оздоблює підозра,
Як чорний ворон – чисті небеса.

Хула лише підтверджує чесноту,
Якій одвіку заздрить білий світ.
Порок найбільше полюбляє цноту,
А ти прекрасний, наче первоцвіт.

Років юнацьких засідки й забави

Ти обминув, безглузді бійки – теж.
Хоч це і додає чеснотам слави,
Наклепникам ти рота не заткнеш.

Якби звести підозри нанівець,
Ти б правив королівствами сердець.

С О Н Е Т 71

Коли помру, за мною плач не довше,
Ніж чутимеш сумний жалобний дзвін.
Він сповістить, що я, від вас пішовши,
Цей світ жахливий проміняв на тлін.

Якщо ти ці рядки перечитаєш,
Не згадуй руку, що писала їх.
Не хочу стати, хоч мене втрачаєш,
Причиною для прикрощів твоїх.

Коли над тілом трави зійдуть рясно,
Моє ім'я поглине забуття.
Бажав би я, щоб згасли одночасно
Твоє кохання і моє життя.

Не хочу, щоб, помітивши твій сум,
Жорстокий світ віддав тебе на глум.

С О Н Е Т 72

Щоб світ не вимагав твого зізнання,
Проводячи мене в останню путь:
Які були підстави для кохання? –
Прошу тебе: скоріш мене забудь!

Не доведеш, що був я справді гідним;
Та, щоб віддати шану мертв'яку,
У марному змаганні з очевидним
Ти вигадася казку нашвидку.

Щоб про кохання справжнє не кортіло
Неправду говорити раз у раз,

Мое ім'я хай поховають з тілом;
Нехай воно вже не безчестить нас.

Соромлюсь я, що змушую брехати.
Соромся й ти нікчемного кохати.

С О Н Е Т 73

В мені ти бачиш пізній листопад:
Опале листя встелює стежки,
Дрімає в тиші спорожнілий сад,
Як хори, що залишили пташки.

В мені ти бачиш той вечірній час,
Коли поблякла смужка світлова,
Останній промінь сонця вже погас
І ніч, як смерть, вступає у права.

В мені ти бачиш блиск того вогню,
Що в попелі минулого живе.
Його згасання я вже не спиню,
Як смерті, що до себе нас зове.

Та близькість неминучого кінця
Тісніше нам поєднує серця!

С О Н Е Т 74

Коли без права викупу мене
В тюрму довічну проведуть юрбою,
У віршах цих життя моє сумне
Залишиться, як пам'ять, із тобою.

Якщо ти переглянеш їх, в рядках
Ти знайдеш те, що нас колись єднало.
Нехай землі дістанеться мій прах,
Ти, втративши мене, втрачаєш мало.

Мій дух, все краще, що було в мені,
З тобою буде завжди наодинці.
Лиш осад, що залишився на дні, –

То здобич черв'яків або злочинців.

Для них – могили примітивний вміст,
Для тебе ж – вірша потаємний зміст.

С О Н Е Т 75

Для думки ти нагадуєш їду
Чи животворну зливу над землею.
З тобою суперечку я веду,
Як скнара зі скарбницею своєю:

То він багатством тішиться значним,
То скарб ховає, боячись утрати;
То хоче бути наодинці з ним,
То радий світ казною здивувати.

Так погляд твій насичує мене,
Та пройде час, і знову зголоднію.
То серце щось від радості утне,
То я без тебе в самоті марнію.

Все віддаюся крайнощам отак:
То я багач, то знову я жебрак.

С О Н Е Т 76

Чому мій вірш позбавлений пишнот
І зовсім не вражає новизною?
Чому цураюсь я нежданих нот,
Сполуки дивні знехтувані мною?

Чому пишу одне й те саме я
І вирази старі вживаю знову?
Мені здається, автора ім'я
Впізнається по будь-якому слову.

У цій літературній метушні,
Кумиру догоджаючи живому,
Єдине, що лишається мені, –
Старі слова вдягнути по-новому.

Щоденно сонце сяє з вишини,
Але й воно не знає новизни.

С О Н Е Т 77

Твій справжній вік це дзеркало покаже,
Ці стрілки втрату часу доведуть.
А цей рядок на чистий аркуш ляже,
І думку прочитають і збагнуть.

Правдиве скло відобразить гримасу
І зморщок сіть, яку старіння тче,
А твій годинник – незворотність часу,
Що крадькома до вічності тече.

Тож намагайся у слова розкуті
Вмістити все, що у житті знайшов.
Своїх дітей, думки свої забуті,
У цих рядках колись зустрінеш знов.

Хоч мудрості думки ці не навчать,
Та все ж собою книгу збагатять.

С О Н Е Т 78

Тебе своєю Музою так часто
Я називав, що кожен віршомаз
Собі привласнив вигадку квітчасту
І виставив у віршах напоказ.

Ця Муза, що німих співають навчила
І змусила невігластво літати,
Мистецтву їх подарувала крила,
Довершеність і величі печать.

Та все ж пишайся тим, що я складаю,
Щоденно, не шкодуючи зусиль.
Завдячую тобі усім, що маю,
А інші запозичують лиш стиль.

Ти – все моє мистецтво поетичне,

Бо вмієш піднести буденне й звичне.

С О Н Е Т 79

Допоки я один в тобі шукав
Поезію, виблискували вірші.
А зараз чи талант мій занепав,
Чи хвора Муза поступилась іншій?

Я сподіваюсь, вміліший поет
Моє кохання зможе змалювати,
Хоча і він прикрасить свій сонет
Лиш тим, що пощастить у тебе взяти.

Йому ти поведінкою даси
Можливість цноту вихваляти завше.
Охоче він додасть тобі краси,
З твого обличчя попередньо вкравши.

Отож, не довіряй його словам:
За все тобі завдячує він сам.

С О Н Е Т 80

О, як же духом я занепадаю,
Черговий починаючи сонет,
Присвячений тобі, коли згадаю,
Який тебе уславлює поет!

Та ти душею ширший океану,
А ми у ній – немовби кораблі.
Змагатися з вітрильником не стану –
Малим човном подамся від землі.

Веду його невмілою рукою
По мілководдю із останніх сил,
Допоки над безоднею морською
Проносить він красу своїх вітрил.

Тримаюсь я тобою на плаву,
Бо поки ти кохаєш – я живу.

С О Н Е Т 81

Хоч хтось із нас когось переживе,
Всі зникнемо ми, вічністю пожерті.
Могила нитку долі обірве,
Проте твій образ не зазнає смерті.

Ті вірші, що про тебе я складу,
Не зможе знищить Часу косовиця.
На цвинтарі притулок я знайду,
Притулок твій – людських очей гробниця.

В майбутньому оці прості рядки
Читатимуть не створені ще очі
І повторяти будуть язики
Нащадків наших ці слова урочі.

Ти житимеш в довершених словах
Там, де витає подих, – на вустах!

С О Н Е Т 82

Ти шлюб з моєю Музою не брав,
Тож можеш без ганьби переглядати
Книжки писак, які собі придбав
За похвалу й облесливі присвяти.

Твій розум, як і зовнішність твоя,
Прекрасніші за будь-які похвали.
Тому шукати знову мушу я
Хоч щось свіжіше, ніж тобі писали.

Поети! В риторичній боротьбі
Я не спростую вигадане вами.
Та вір у те, що написав тобі
Правдивий друг правдивими словами:

Бліде обличчя вимагає фарб,
Тобі ж нема що ставити на карб.

С О Н Е Т 83

У віршах не шукай свого портрета.
Не зможуть перевершити красу
Всі жалюгідні засоби поета,
Які тобі в дарунок принесу.

Твоїх заслуг уславлення невдатне –
Наочна демонстрація того:
Перо поета висловить не здатне
Всю досконалість образу твого.

Не став мені мовчання за провину.
Для мене честь найвища – німота.
Пуста хвала приводить до загину,
В мовчанні розквітає красота.

У кожному з очей твоїх – життя,
То як я їх уславлю до пуття?

С О Н Е Т 84

Хто скаже більше за правдиве слово,
Що ти – це ти, – всі інші не такі, –
Що у тобі з'єднались винятково
Усі найкращі якості людські?

Убоге те перо, що задля слави
Про тебе не розкаже щось нове,
Але ніскільки не погіршить справи,
Коли тебе тобою назове.

Нехай воно лиш чесно скопіює
Природою написаний портрет.
Такий двійник прихильність завоює,
І у віках уславиться поет.

А сказана нещиро похвала
Тебе споганить може, як хула.

С О Н Е Т 85

У мене Муза скромна й мовчазна,

Тоді як пишномовніші кругом
На честь твою складають письмена
І їх виводять золотим пером.

Несміла Муза відступає в тінь,
І я, потрібних не знайшовши слів,
Мов паламар, вигукую "амінь!"
У відповідь на їх врочистий спів.

Хвалу тобі почувши, я кажу:
"Це так!" і в думці дещо додаю,
Щоб похвалу підсилити чужу
І тим любов уславити мою.

Цінуй поетів за гучні рядки,
Мене ж - за не промовлені думки.

С О Н Е Т 86

Чи вірш його, що гордо прямував
До тебе, уподібнившись вітрилу,
Думки в моєму мозку поховав,
Його перетворивши на могилу?

Чи то душа, що вміння здобула
Писати так, як смертний не напише,
Мене ураз позбавити змогла
Надії написати щось гарніше?

Ні він, ані його знайомий дух -
Нічних трудів порадник безтілесний -
Не зміг би приголомшити мій слух
І від страху зробити безсловесним.

Але коли лиш ти в його рядках,
Мій вірш слабкий і порожньо в думках.

С О Н Е Т 87

Прощай! Тебе тримати я не смію,
Хоч над усе ціню любов твою.

Не оплачу я те, чим володію,
І я назад заставу віддаю.

Ніколи я не вів тому рахунок,
Чим володів із дозволу твого.
Не заслужив нічим я цей дарунок,
Тож повернути змушений його.

Можливо, у мені ти помилявся,
Чи дарував, не знаючи ціни?
Але тепер без тебе я зостався;
Розраду надають мені лиш сни:

Я в снах нічних ношу твою корону,
Але світанок позбавляє трону.

С О Н Е Т 88

Коли мене принизити навік
Захочеш ти, піддавши глузуванню,
Відверто я на твій пристану бік,
Не давши шансу жодному ваганню.

Свої я знаю слабкості, й тому
Тобі у помсту не завдам я болю.
Усі докори з тебе я зніму
І честь твою зганьбити не дозволю.

Я сам від цього виграш розділю,
Страждаючи коханням безнадійним:
Те, що собі на шкоду я зроблю,
Окупиться мені добром подвійним.

Нехай зазнаю я неправоти,
Щоб праведником виявився ти!

С О Н Е Т 89

Скажи відверто, – милість прояви, –
За що мене покинути могла ти?
Як хочеш, то кульгавим назови,

І я почну одразу шкутильгати.

Не знайдеш ти ні вад, ані образ,
Щоб виправдати власне збайдужіння.
Та ганитиму я себе щораз
За недостатньо віддане служіння.

В місцях, де ти буваєш, не з'явлюсь,
Забуду імена, обом відомі,
Щоб випадком, якщо я помилюсь,
Не розповів, що ми давно знайомі.

З собою буду завжди в боротьбі:
Той – ворог, хто ненависний тобі.

С О Н Е Т 90

Якщо вже ти зненавидиш мене,
То краще кинь. І довго не вагайся.
Нехай цькувати світ мене почне,
Та ти до мене вже не повертайся.

Коли я скину цей тягар із пліч,
Не завдавай удару наостанок.
Нехай бурхливу горобину ніч
Не змінить сірий, безвідрадний ранок.

Залиш мене, та не в останню мить,
Коли і мужність вже мене полише.
Залиш тепер, щоб зміг я зрозуміть,
Що горе це всіх злигоднів страшніше,

Що не буває гіршої біди,
Аніж любов втрачати назавжди.

С О Н Е Т 91

Той хвалиться шляхетним родоводом,
Той – силою, той – повним гаманцем;
Хтось – одягом, хтось – близькістю з народом,
Хтось – яструбами, псами, жеребцем.

Розрада, втіха, вигадка примхлива,
Чи навіть пристрасть – в кожного одна.
А от у мене пристрасть особлива:
Всі разом перевершує вона.

Твоя любов багатша за багатства,
Величніша розкішного вбрання,
Почесніша походження чи братства,
Дорожча за собаку чи коня.

Хвалюся тим, чим зараз володію,
Та підеш ти – і зразу я збіднію.

С О Н Е Т 92

Вкради себе у мене, поборовши
Зв'язок сердець, немов ланцюг оков.
Життя моє триватиме не довше,
Аніж твоя ув'язнена любов.

Мене найгірше лихо не лякає –
Скінчу життя в найменшому із них.
Любов давно залежності не має
Від настрою твого і примх твоїх.

Мене б тепер не засмутила зрада
І непостійність не злякала б теж.
Душа моя печальній долі рада:
Я був твоїм, і ти мене уб'єш!

Тобі я вірю, хоч не знаю сам:
Чи є любов, яка б не мала плям?

С О Н Е Т 93

Що ж, буду жити, вірячи у вірність,
Хоч це не так: ти зраджуєш мені
І за кохання видаєш манірність;
Зі мною зовні, серцем вдалині.

Ненависті в очах твоїх немає

І не віщує щось мені біди.
Невірність на обличчі залишає,
Як правило, розбірливі сліди.

Та, видно, так бажають вищі сили:
Хоч би які були твої думки,
Щоб риси маску вірності носили
Безгрішності солодкій завдяки.

Ти маєш сутність і красу ту ж саму,
Як плід, що Єва піднесла Адаму.

С О Н Е Т 94

Хто, маючи можливість зло чинить,
Обачливий і обережний в русі,
Хто, рухаючи інших, сам стоїть
Мов камінь, непіддатливий спокусі –

Тому дарує небо благодать
І скарб оберігає від розтрати,
Бо він природній величі під стать,
А інші мають велич шанувати.

Леліє сонце кожен пелюсток
У квітці, що сама цвіте і в'яне.
Якщо ж притулок в ній знайшов порок,
Тоді бур'ян за неї кращим стане.

Як наймиліші речі – то обман,
Гнилі лілеї гірші за бур'ян.

С О Н Е Т 95

Мов пелюстки троянди, що від всіх
Ховають червоточини таємні,
Ти у прикраси одягаєш гріх,
Щоб милими зробити справи темні.

Чутки торочать про твої діла.
Цей поголос ім'я твоє плямує.

Та похвалою робиться хула,
Коли краса несхвалення спростує.

Який палац, який прекрасний дім
Ти надаєш своїм ганебним вадам,
Де кожну пляму, г'андж, відомий всім,
Приховує краси казкова влада!

Цей привілей пильніше бережи,
Бо навіть меч псується від іржі!

С О Н Е Т 96

Тебе хтось ганить прагненням утіх,
Когось дратуєш успіхом давно ти.
Та ти, красою виправдавши гріх,
Пороки обертаєш на чесноти.

Підробні персні з пальців короля
Васалами під сумнів не беруться.
Так і твої недоліки здаля
Достоїнствами справжніми здаються.

Багато вовк зарізав би овець,
Прийнявши милу зовнішність ягняти.
Багато міг би знайти сердець
І ти, діставши здатність чарувати.

Та зупинись: я так тебе люблю,
Що честь твою й ганьбу твою ділю.

С О Н Е Т 97

Мені здалося, що була зима,
Коли тебе не бачив я, мій друже.
Який мороз стояв, як пітьма!
Як в серці грудень панував байдуже!

За час розлуки літо відійшло,
Змінилось все осінньою порою.
Її вдовине черево несло

Рясний врожай, зачатий ще весною.

І все ж врожай цей видався мені
Дитям, яке сирітство вже чекає:
Нема тепла, коли ти вдалині,
Без тебе і пташина не співає.

Ходжу я сиротою між людьми,
І лист тремтить в передчутті зими.

С О Н Е Т 98

П'яного квітня музика безжурна
Нас розлучила покликом своїм,
Коли яскрава зірочка Сатурна
Сміялась і стрибала разом з ним.

Та спів пташок, і пахощі, і краски
Весняних квітів не допомогли
Народженню історії чи казки
Про дивні луки, де вони росли.

І пелюстки, що лілії розкрили,
І цвіт троянд, – зразок для краси, –
Нагадуючи, все ж не замінили
Тих щік і вуст, що маєш тільки ти.

Була зима в мені, а їх цвітінням
Я милувався, як твоєю тінню.

С О Н Е Т 99

Не раз фіалок ганив я прекрасних,
Що крадуть свій солодкий аромат
Із подиху твого, а з щік атласних
Привласнюють красу пурпурних шат.

Лілея ніжність рук твоїх украла,
Твого волосся колір – майоран.
Одна троянда з сорому палала,
А інша зовсім зблідла без рум'ян.

Ще третя, – ні червона, ані біла, –
В обох украла дихання твоє.
Та за крадіжку кара їй приспіла,
І, з'їдена червою, зогниє.

Принади позичаючи твої,
Усі весняні квіти – крадії.

С О Н Е Т 100

О Музо, чом надовго забуваєш
Про те, що надихає твій політ?
Чому нікчемну пісеньку співаєш
Чи вихваляєш цей негідний світ?

Співай тому, хто не шукає зиску,
Хто може оцінити твою гру,
Хто надає майстерності і блиску
Твоєму неумілому перу.

Вдивляючись в його прекрасні риси,
Знайди в них слід, що врізав Часу ніж.
Змагатись зі злочинцем не берися,
Та гнівним віршем затавруй грабіж.

Услав мого коханого красу
І словом згубну зупини косу!

С О Н Е Т 101

Ледача Музо! Чим ти обґрунтуєш
Ігнорування правди й краси?
Чому красу правдиво не змалюєш,
Якою возвеличена і ти?

Відповідай! Чи хочеш ти сказати,
Що правду перекручення уб'є
І що красу не варто прикрашати,
Бо це її довершеність псує?

Не виправдовуй цим своє мовчання.

Ні слів, ні фарб для друга не шкодуй.
Життя й краси природне пригасання
Ти славою безсмертною спростуй.

Його красу правдиво покажи –
Прекрасний образ світу збережи!

С О Н Е Т 102

Мое кохання стало мовчазним,
Хоч не зазнало прикрої остуди.
Я не купець, щоб гендлювати ним
І вихваляти свій товар усюди.

Колись своє кохання молоде
Вітав я солов'їними піснями,
Та зріле літо, що до нас іде,
Змінило щось в стосунках поміж нами.

Чи недоречність співу в пізній час
Примушує вести себе потиху?
Чи стала звична музика для нас
І радощі свою втрачають втіху?

Кохання вже не славити мені:
Я відспівав про нього навесні.

С О Н Е Т 103

Яке убожество Муза показала,
Хоча насправді блиснути могла!
Та краще б голий зміст переказала,
Ніж друга славослів'ям сповила.

Не ображайся на безсилу славу.
Глянь в дзеркало, і ти побачиш лик,
Що сковає мою тупу уяву
І змовкнути примушує язык.

Хіба не гріх – природу прикрашати?
Прекрасне зіпсувати можеш ти.

Красу твою й чесноти змалювати –
Не мали вірші іншої мети.

Точніше віршів і таким, як є,
Тебе покаже дзеркало твоє.

С О Н Е Т 104

Для мене, друже, ти не постарієш.
Ніскільки твій не змінюється вид,
Хоч три зими холодні – що подієш? –
Трьох пишних літ запорошили слід.

І три весни три осені змінили;
Трьох теплих квітнів подих запашний
Вже три спекотні червні розчинили,
А ти для мене й досі молодий.

І все ж краса, мов стрілка циферблату,
Від цифри відхиляється на крок.
Хоч непомітний Часу рух, в оплату
Він забере красу у певний строк.

Та смерть Краси у пазурах його
Була ще до народження твого.

С О Н Е Т 105

Ні, не вбачай язичника в мені:
Коханого кумиром не зову,
Хоча йому співаю я пісні
І ним одним страждаю і живу.

А він мені віддячує сповна,
Постійний в досконалості своїй.
Тому і тема віршів лиш одна,
Хоч у незмінній формі тісно їй.

"Прекрасний, добрий, вірний" – все це він.
"Прекрасний, добрий, вірний" – ось слова,
Що шепочу я молитвам взамін, –

Три визначальні риси божества.

"Прекрасний, добрий, вірний". Далебі,
З'єднались всі чесноти у тобі.

С О Н Е Т 106

Коли читаю у старих книжках
Балади про героїв тогочасних
І бачу рими, що на власний страх
Вславляли дам і лицарів прекрасних,

Тоді у сяйві древньої краси –
Очей і вуст, волосся і постави –
Я бачу, що поетів голоси
Тобі, як слід, не висловили б слави.

Вони праобраз твій крізь товщу літ
Пророчими очима споглядали,
Та, щоб про цноту дивну дати звіт,
Достатньої майстерності не мали.

А нам, кому краса твоя близька,
Щоб вславити, бракує язика.

С О Н Е Т 107

Ні власний страх, ані пророчий зір
У майбуття задивленого світу
Не можуть знати, до яких же пір
Я збережу любов несамовиту.

Вже смертний місяць пережив своє
Затемнення, – на зло чуткам брехливим, –
І зрозуміли ми: надія є,
І довгий мир обіцяно оливам.

І навіть Смерть тепер підвладна нам:
Хай я помру, та в віршах я воскресну.
А забуття страшне лиш племенам,
Що грамоти не знають, безсловесним.

І ти переживеш в рядках моїх
Вінці тиранів і надгробки їх.

С О Н Е Т 108

Чи є в моєму мозку щось таке,
Незвичне, невідоме для спільноти,
Щоб зміг кохання висловить палке
Або ж твої уславити чесноти?

Нема нічого. Наче молитви,
Повторюю щоденно слово в слово
Одне й те саме. І хоч як назви:
Ти – мій, я – твій, та це звучить святково.

Щоб почуття, народжуючись знов,
Не укривалось пилом і лузгою,
Не знає зморщок молода любов
І робить давнину своїм слугою.

Знаходжу втіху від кохання там,
Де Час, здається, зупинився сам.

С О Н Е Т 109

Не говори, що був невірним я:
Покинути тебе не маю права.
Сама ти знаєш, що душа моя
Лежить у тебе в грудях, як застава.

Це – дім мого кохання. Я блукав
Далеко десь від тебе, манівцями,
І повертався знову, і змивав
Водою, що приніс, із себе плями.

Не вір у те, що слабості мої
Мене від тебе можуть відвернути,
Що в жилах кров, неначе ручаї,
Любов так легко донесе до скрути.

Ти – все для мене, чиста і свята;

Без тебе навіть Всесвіт – пустота.

С О Н Е Т 110

На жаль, це правда: де б я не бував,
Примушував себе до блазнювання,
За безцінь найдорожче продавав,
Новим гріхом ганьбив старе кохання.

Це правда: я на вірність поглядав
З підозрою, мов гризла недовіра.
Та другу юність серцю я надав,
Довівши, що любов до тебе – щира.

Тепер всьому кінець. Не буду знов
Розпалювати пристрасті багаття:
Безглуздо випробовувать любов.
Ти – божество моє, моє розп'яття.

Прийми мене у серце й привітай –
У тебе в грудях мій жаданий рай.

С О Н Е Т 111

Заради мене Долю насвари,
Що винна у моїх негідних вчинках,
Бо від нестатків, що не говори,
Залежить і публічна поведінка.

Фарбар не приховає ремесло.
Так і мене приховане заняття
Незмивною ганьбою одягло.
О, поможи позбутися прокляття!

Я згоден, як терплячий пацієнт,
Всі приписи й рецепти поважати,
Не розбивати пляшечки ущент
І гіркоту гіркою не вважати.

Жалій мене, мій друже. До життя
Мене вернути здатне співчуття.

С О Н Е Т 112

Любов і жалість згладжують тавро,
Що залишили наклепи й догани,
Бо ти для мене робиш лиш добро,
А з мене викорінюєш погане.

Ти – весь мій світ. Зусиль я докладу,
Щоб схвалення із вуст твоїх почути.
Крім тебе більш нікого не знайду,
Хто міг би до добра мене вернути.

В безодню кину клопоти усі,
Немов гадюк огидливих сплетіння.
Я не боюсь несхвальних голосів,
Підлесників і критиків шипіння.

У цьому світі справжній тільки друг,
А окрім нього мертво все навкруг.

С О Н Е Т 113

Затьмарила розлука зір очей.
Вони, у душу дивлячись мою,
Не розрізняють видимих речей
І знехтували функцію свою.

Свідомості вони не надають
Про все, що бачать, об'єктивний звіт.
З глибин душі постійно дістають
Твій образ, заступаючи цей світ.

Якусь прекрасну чи потворну річ
Подібною до тебе робить зір:
Ворону чи голубку, день чи ніч,
Морські простори чи вершини гір.

Моя, тобою сповнена, душа
Можливості щось бачити лиша.

С О Н Е Т 114

Можливо, коронований тобою,
Як всі монархи, лестоці я п'ю?
Або ж ти очі звабив ворожбою
І в хід пустив алхімію свою?

Мій зір з чудовиськ і речей огидних
Створити херувимів може враз,
Із хиб або ушкоджень очевидних
Зробивши досконалість напоказ.

Ні, вірне перше: лестоці у зорі.
Очам відоме все, що я люблю.
Вони уміють в радості і в горі
Подати повну чашу королю.

Хай це отрута, – меншим буде гріх,
Оскільки очі п'ють раніш за всіх.

С О Н Е Т 115

Оті рядки, де я колись писав:
"Коханню яскравіше не палати",
Таки брехали. Я тоді не знав,
Що можу ще сильніше покохати.

Та Час і випадковості життя
Ламають клятви, змінюють бажання,
Красу плямують, гасять почуття,
У інший бік скеровують кохання.

Тож, тиранії Часу боячись,
Я не наважусь твердити сміливо,
Що справді покохав, хоч заручись,
Що дужче покохати неможливо.

Любов – дитина. Зважимо ж на те,
Що, як усі, вона іще росте.

С О Н Е Т 116

Єднанню двох закоханих сердець

Я більше не чинитиму завади.
Покласти почуттям моїм кінець
Не зможуть ні обставини, ні зради.

Любов для мене – рятівний маяк,
Що не згасає в мороці й тумані.
Це – зірка провідна, яку моряк
Розшукує очима в океані.

Любов – не лялька Часу, хоч серпом
Він скошує усі її принади.
Проте, вона й перед Страшним судом
У нього не проситиме пощади.

Якщо б це все я стверджував дарма, –
Нема любові й віршів теж нема!

С О Н Е Т 117

Скажи мені, що я зневажив те,
Чим за добро повинен був платити,
Що я кохання знехтував святе
І побажав кайдани з себе збити.

Що іншим я пропонував свій крам, –
Твої права на мене, – й ціни сталі,
Що підставляв свій парус всім вітрам,
Котрі несли від тебе якнайдалі.

Мій норов і провини занотуй,
До доказів додай свої здогадки;
Усі мої пояснення спростуй,
Та не карай за зраду без оглядки.

Я тільки намагався довести,
Що чесно і постійно любиш ти.

С О Н Е Т 118

Щоб з апетитом їжу проковтнути,
Гірку приправу в неї додають.

А хворі, щоб позбутися отрути,
Гидку гіркоту для блювоти п'ють.

Отак і я, наситившись красою,
Перебував у роздумах гірких
І довго лікувався гіркотою
Своїх образ і сумнівів тяжких.

Я став передбачати ті недуги,
Котрих нема, і врешті їх відкрив.
Шукав рятунку в ліках недолугих,
І гіркоту собі на шкоду пив.

Та зрозумів: безглузде лікування,
Якщо хвороба ця – моє кохання.

С О Н Е Т 119

Яке я зілля пив зі сліз Сирен?
Отруєний яким питтям пекельним?
Надії і страхи по руслам вен
До серця плинуть струменем смертельним.

Які жахливі помилки воно
В блаженстві примудрилося зробити?
Гарячка зводить з розуму давно
І бідні очі кинули орбіти.

Та, певне, благотворна сила зла:
Від нього краще робиться ще кращим.
Моє кохання, спалене дотла,
Цвіте, немов би не було пропащим.

І після всіх моїх болючих втрат,
Оновлений, багатший я стократ.

С О Н Е Т 120

Те, що бував недобрим ти зі мною,
Мені на користь. Я відчув печаль,
І нині мушу гнутись під виною,

Бо все ж у мене – нерви, а не сталь.

Якщо й тебе гнітить моя немилість,
Ти справді пережив пекельний час.
Отак в житті обставини змінились,
Місцями дивно помінявши нас.

Нехай же нагадає біль у скронях,
Що я відчув тієї ночі сам,
Щоб я приніс для зцілення в долонях,
Як ти мені, розкаяння бальзам.

Платнею за взаємне зловживання
Хай стане щиросердне покаяння.

С О Н Е Т 121

Вважатись грішним гірше, ніж грішити.
Обмова не приємніша за гріх,
Коли про тебе пробують судити,
Ґрунтуючись на поглядах чужих.

Чи вибачать чужі, фальшиві очі,
Що кров моя нуртує джерелом?
Ні, шпигуни, що до пліток охочі,
Моє кохання обізвуть гріхом.

Та я – це я. Їх суджень перевірка
Показує наочно, друже мій,
Що у руках їх викривлена мірка
В той час, як я – відвертий і прямий.

А ті, що в людях завжди бачать гріх,
Виходять, певне, із гріхів своїх.

С О Н Е Т 122

Твої скрижалі – у моєму мозку.
Вірніше за папірусний сувій,
Надійніше пергаменту і воску
Я збережу у ньому образ твій.

Не втратить пам'ять щонайменшу частку,
Допоки не припиниться життя,
Допоки ми не втрапимо у пастку
Сліпого й руйнівного забуття.

Нотатки не опишуть так багато,
Дають вони уявлення слабе.
Я тим скрижалям довіряю свято,
Що найповніше вміщують тебе.

Якби бажав я щось занотувати,
Я визнав би, що схильний забувати.

С О Н Е Т 123

Ні, Часе, я все той же. Не хвались,
Що ти мене змінив. Як піраміди,
В епоху давню зведені колись,
Мене не змінять прикрощі і біди.

Наш строк життя - короткий. При сумі
Блукаємо у пошуках маєтків
І віримо, що винайшли самі
Все те, про що дізналися від предків.

Тобі я виклик кидаю щодня:
Нічим ти не здивуєш, не злякаєш.
Минуле й сьогоднішня - то брехня,
І влади наді мною ти не маєш.

Якщо я другу вірний до цих пір,
То не змінюсь тобі наперекір.

С О Н Е Т 124

Була б моя любов дитям обставин, -
Безбатченком, народженим без прав, -
Могла би стати квітами з галявин
Чи бур'яном поміж високих трав.

Та виникла любов не випадково;

Не криє горя в усміху вона
І, вчувши мимохідь глузливе слово,
Немов рабиня, плечі не згина.

Їй не страшні образи і погрози.
Хай честь години в найми віддає,
Хай палить спека, хай лютують грози, –
Вона лише міцнішою стає.

Мій свідок – Час, цей блазень, цей П'єро,
Чие життя – порок, а смерть – добро.

С О Н Е Т 125

Навіщо б, відкидаючи обмову,
Носив я над собою балдахін
Чи закладав для вічності основу,
Насправді не надійнішу руїн?

Хіба не бачив я, як все втрачають,
Сплативши незаслужену платню,
Ті, хто життя бездумно витрачають
На лестощі солодкі й метушню?

Дозволь мені твоїм слугою стати.
Прийми цю жертву, вільну і просту:
Себе на тебе хочу обміняти,
Щоб ствердити взаємну чистоту.

Бо чим чистіша душ взаємодія,
Тим менше наклеп ними володіє.

С О Н Е Т 126

Мій хлопчику! Ти служиш за прикрасу:
Годинник, люстро й серп тримаєш Часу,
І через це не відаєш потали –
Цвітеш собі, коли усі зів'яли.

Природа, що народжує й вбиває,
Твій вік назад уперто повертає,

Щоб показати, що її майстерність
Надійніша, аніж хвилин мізерність.

Та стережись розгнівати жорстоку:
Вона щадити може лиш до строку,
І врешті-решт в оплату всіх нещасть
Тебе у руки Часу передасть.

С О Н Е Т 127

Красою не вважали чорноту,
Її за колір не сприймали, власне.
А нині всі паплюжать красоту,
Підробками знецінивши прекрасне.

Тепер мистецтво робить чудеса,
Огидне прикрашаючи уміло.
Ім'я й притулок втратила краса
І, зганьблена, ховається несміло.

У тебе ж очі, що чорніші мли, –
І чорний колір так до них пасує,
Немов вони жалобу одягли
За тими, хто красу свою плямує, –

Та ще й волосся чорного фата,
Немов красою стала чорнота.

С О Н Е Т 128

Як тільки ти, о музико моя,
Торкнувшись струн, із них добудеш звуки,
Я відчуваю, як ревную я,
Що не мене твої голублять руки!

І ніжачись в гармоніях твоїх,
Я заздрю струнам, що цілують пальці.
Із трепетом таким торкатись їх
Хотіли б і вуста мої, страждальці.

Можливо, залицяльник і лестун,

Я помінявся б місцем із струною,
Щоб, звуки добуваючи зі струн,
Схилялась ти в знеможі наді мною.

Якщо вже щастя випало струні,
Віддай їй пальці, губи дай мені!

С О Н Е Т 129

Занепад духу й сорому розтрата –
Ось хтивість в дії. Зазвичай, вона
Надмірна, груба, дика, біснувата,
Клятвопорушна, вбивча і... смішна.

Вгамована, – презирство викликає:
Хто випадком наживку проковтнув,
Ненавидить і спекатись бажає,
Коли свого нарешті досягнув.

Вона настирна в пошуках нагоди
І божевільна в прагненні утіх.
До того – обіцяння насолоди,
А після того – винуватий сміх.

Усе це так. Та як уникнуть раю,
Що нас веде до пекла, – я не знаю.

С О Н Е Т 130

В її очах не зорі, в жодній мірі;
Не назовеш коралами вуста.
Не білосніжні груди, скорше сірі.
Жорстке волосся, зачіска проста.

З трояндами, римуючи невміло,
Рум'янець порівняв би я дарма.
І тіло пахне так, як пахне тіло,
І аромату в подиху нема.

Приємний голосок, та я б зазначив,
Що музика миліша взагалі.

Богині поступ зроду я не бачив,
А мила просто ходить по землі.

І все ж, вона прекрасна! Для кохання
Брехливі не потрібні порівняння.

С О Н Е Т 131

Ти – деспотка, на почуття скупа,
Як кожна, хто красу природну має.
Ти знаєш, що любов моя сліпа
Тебе дорогоцінністю вважає.

Хай кажуть, що смаглявий образ твій
Не викликає стогонів кохання, –
Боюсь я суперечить думці тій,
Хоч сам стогну від вечора до рання.

Щоб врешті-решт повірив я у це
І не зганьбив переживання власні,
Я присягаюсь, що твоє лице
І чорний колір кіс твоїх прекрасні.

А лихослів'я суд, що чорна ти,
Безчесні вчинки мають довести.

С О Н Е Т 132

Твої кохаю очі. Погляд їх,
Уважний, співчутливий, непідробний, —
Не те, що серце – привід мук моїх, —
Постійно носить колір свій жалобний.

І справді, сонце так не красить схід
І зірки вечорової самотності
Не стільки прикрашає небозвід,
Як прикрашає цих очей скорботності

Шляхетний вид високого чола.
О, погляд цей, прекрасний і прощальний!
Якби ж то ти і серце одягла

В такий же траур, тихий і печальний, –

Я присягнувся б, що краса сама
Глуха, як ніч, чорніша ніж пітьма.

С О Н Е Т 133

За те, що намагалась розсварити
Мене із другом, шлю тобі прокльон.
Тобі замало мною володіти, –
Ще й друга захопила ти в полон.

Прекрасними й жорстокими очима
Позбавлений навік я трьох сердець:
Своє – занастив, твоє – не втримав
І не зберіг – його, насамкінець.

Потрійну муку треба припинити:
Твоїм рабом готовий стати сам.
Я буду серце друга боронити –
Тобі в заставу я своє віддам.

Для нас обох замкнуться клітки дверці:
Я – в'язень твій, а він – в моєму серці.

С О Н Е Т 134

Тепер він твій. Я долю віддаю
В заручники тобі, любов минула,
Щоб половинку втрачену мою,
Мою розраду, ти мені вернула.

Та ти жадібна й надто добрий він.
Це заважає нам у нашій справі:
За мене він віддав себе взамін
І залишився в тебе у заставі.

Він поручитель мій і твій боржник.
Ти, мов лихвар, зовеш його до суду.
Нехай в боргу лишатись я не звик,
Цей позов я оскаржувать не буду:

Хоч друг за мене все сплатив сповна,
Та володієш нами ти одна.

С О Н Е Т 135

Мое ім'я - ти знаєш - означає
Бажання й волю. Можеш без вагань,
Хоча чуже бажання докучає,
Його додати до своїх бажань.

Невже твоє бажання безбережне
Вмістити не зуміє ще й моє?
Якщо любов сприймаєш як належне,
Чому ж бажання клопіт завдає?

Хоч дощ мороку створює велику,
Приймає море надлишок води.
Поміж бажань, яким немає ліку,
Моїм бажанням прихисток знайди.

Якщо відмова не завдасть їм болю,
Бажання перетворяться на волю.

С О Н Е Т 136

Якщо душа любовним клопотанням
Постійно опирається, скажи,
Що я зовуся "волею", "бажанням",
І їй, сліпій, прозріти поможи.

Хай сповниться бажаннями скарбниця, -
Мое бажання буде незначним,
Бо між великих чисел одиниця,
Як правило, вважається нічим.

Хай буду неврахованим і скритним,
Мені у списку місце відведи.
Нехай для інших буду непомітним,
Але для тебе милим назавжди.

Ти полюби моє найменування,

Тоді й мене полюбиш. Я – бажання.

С О Н Е Т 137

Сліпа Любов засліплює нам зір.
Не бачу я того, що бачу ясно,
Хоч розумом – очам наперекір –
І правду розрізняю одночасно.

Якщо очам зіпсованим звелів
Я кинуть якір у принадні води,
Де побувала безліч кораблів, –
Чом серце ти позбавила свободи?

Чом кожному доступний острівець
Мені здається недосяжним раєм?
Чом очі зводять правду нанівець,
Мов ми самі засліплення бажаєм?

Коли у серці опору нема,
Сліпа Любов – оманлива чума.

С О Н Е Т 138

Коли вона клянеться, що цілком
Правдива, я погоджуюсь із нею.
Приємно виглядати юнаком,
Який ще не знайомий із брехнею.

Хоч знаю я, що юність відійшла
І що вона це також добре знає,
За цю брехню я не тримаю зла,
І мій язик неправді потурає.

Не зізнаюсь я їй, що вже старий;
Вона не каже, що мені не вірна.
Та, як завісу дій таких відкрий,
Довіра наша – то брехня відбірна.

Кажу неправду їй, вона – мені,
І раді ми обоє цій брехні.

С О Н Е Т 139

Не намагайся виправдати обман
І серцю заподіяну образу.
Не завдавай мені підступних ран,
А словом правди вбий мене відразу.

Скажи, що любиш іншого, проте
Не відвертай з усмішкою сумною
Від мене погляд. Досі ще росте
Твоя колишня влада наді мною.

Ти знаєш силу погляду твого:
Вже не одну ти душу загубила.
Можливо, не бажаючи того,
Мене ти милосердно пощадила?

О, не відводь очей, змінивши ціль!
Убий мене, щоб припинився біль!

С О Н Е Т 140

Розумна будь, як зла. Не дозволяй
Моїм вустам про тебе говорити,
Бо можуть перелитись через край
Мої страждання і тебе згубити.

Хоч ти мене не любиш, обдури
Брехливою, нещирою любов'ю.
Немов смертельно хворий, до пори
Хай вірю я надії на здоров'я.

Від правди збожеволію, бува,
І ще тебе обмовлю ненароком.
А в світі божевільному слова,
Хай неправдиві, нам вилазять боком.

Щоб спекатись ганебного клейма,
Викручуйся, а зовні будь пряма.

С О Н Е Т 141

У тебе не закоханий мій зір, –
Недоліки твої він добре бачить,
Хоча наївне серце з давніх пір
Засліплене і все тобі пробачить.

До голосу не звикну я ніяк,
Не вабить запах, що властивий жінці,
Не хочуть ані дотик, ані смак
З тобою залишатись наодинці.

Та все ж не можуть п'ять моїх чуттів
В правдивості своїй переконати.
І хоч би як свободи я хотів,
Рабом кохання доведеться стати.

Одна відрада серед мук моїх:
Ти – пекло, що призначене за гріх.

С О Н Е Т 142

Любов – мій гріх; і справедливий гнів
У тебе до гріховного кохання,
Хоч я не заслужив недобрих слів,
Якщо між нами зробиш порівняння.

А заслужив – то не твої вуста
Мої гріхи повинні викривати!
Зневажена давно їх чистота,
Твої безчесні вчинки ждуть відплати.

Моя любов до тебе не мине.
Тебе я домагаюся щосили.
Тож не засуджуй за гріхи мене,
Щоб і тебе також не засудили.

Якщо відмовиш в жалості, то знай:
Тоді й сама на жалість не чекай!

С О Н Е Т 143

Нерідко, щоб скоріше упіймати

Звичайну курку, зсаджує з колін
Своє дитя нетерпелива мати
І прудко мчить за нею навздогін.

Покинуте дитя невтішно плаче,
Тупцюючи за матір'ю услід,
А та не зупиняється, неначе
Не курка – мрія рветься у політ.

Так ти мене самого полишила,
За мрією своєю женучись.
Як упіймаєш і обріжеш крила,
До мене, до дитини, повернись.

Дитячий переляк мені пробач
І втихомир мій недоречний плач.

С О Н Е Т 144

Живуть і досі у душі невтішній
Кохання два, що доля надала:
Юнак білявий – ангел мій колишній –
І смугла жінка – чорний демон зла.

Мене до пекла скинути бажає
Ця жінка, як нагоду надаси,
І ангела навмисне спокушає
Розбещеністю грішної краси.

Чи стане ангел демоном, – не знаю.
Відколи він дістався їй самій,
Я у душі великий сумнів маю:
Чи в пекло не потрапив ангел мій?

Та знов побачу ангела мого,
Коли із пекла виженуть його.

С О Н Е Т 145

"Ненавиджу..." — із милих вуст
Зірвалося гнівливе слово.

І я немов би втратив глузд,
Його почувши випадково.

Я до подібних слів не звик
І став печальним і безсилим.
Вона ж притримала язик,
Що був до цього досить милим,

І вже без гніву додала
Нове закінчення до фрази,
Що у собі не мало зла
І не несло мені образи:

"Ненавиджу", — і в той же час
Промовила, — "але не вас!"

С О Н Е Т 146

О душе, центр гріховного єства,
Бунтуючи постійно без причини,
Чом ти занепадаєш, ледь жива,
І тільки зовні прикрашаєш стіни?

Чому ціну високу платиш ти
За тимчасово найняту квартиру?
Щоб хробакам у спадок принести
Усе, за що заплачено надміру?

Тоді вже краще, душе, ти купуй
Небесні строки за години тлінні
І міць свою зсередини гартуй,
А зовні не тримай надбання цінні.

Зневажмо смерть, що живиться людьми:
З тобою будьмо, душе, вічні ми!

С О Н Е Т 147

Любов – хвороба. Та душа моя
Про лікування не бажає чути.
Посилити недугу хочу я,

Постійно вимагаючи отрути.

Мій лікар – власний розум – сам знеміг
Розшукувати засоби спасіння,
Душі сваволю стерпіти не зміг
І геть подався, втративши терпіння.

Хвороба ця смертельна все одно:
Всі хитрощі і засоби безсильні,
Бо, розумом покинуті давно,
Мої думки і мова – божевільні.

А божевільним, знаєш ти сама,
Здається раєм пекло, світлом – тьма.

С О Н Е Т 148

Кохання, ти очей моїх не мруж!
Невже мій зір зробився непотрібним?
Якщо правдиві очі, то чому ж
Усе навкруг мій глузд вважає хибним?

Якщо прекрасне те, що бачить зір,
Чому не згоден світ, що це прекрасне?
Якщо ж огидне, це – очам докір,
Що прикрашають так кохання власне.

Чи можуть очі, сповнені слізьми,
Розгледіти крізь них кохання чари?
І сонце часом сліпне так, як ми,
Допоки сльози сіються із хмари.

Кохання хитре: в слізні ручаї
Приховує воно гріхи свої!

С О Н Е Т 149

Хіба, жорстока, скажеш ти, що я
Тебе уже ніскільки не кохаю?
Тобою воля зламана моя,
Про себе я з тобою забуваю.

Чи я служу ненависним тобі?
Чи я дружу з твоїми ворогами?
Коли мене образиш, далебі,
Себе корю останніми словами.

Яку з чеснот я поважаю так,
Щоб це кохання я вважав ганьбою?
Ворожість у очах твоїх – то знак,
Що розлучитись мушу я з тобою.

А привід для ворожості простий:
Ти любиш зрячих, ну а я – сліпий.

С О Н Е Т 150

О, звідки ти могутність узяла,
Щоб вадами своїми підкоряти?
Що світло дня не краще, аніж мла,
Своїм очам я змушений брехати.

Де ти взяла цю впевненість, що гріх
Привабливий, як всі людські принади?
Ти справді перевершуєш усіх
В мистецтві прикрашати власні вади.

Як ти змогла примусити мене
Без пам'яті ненависне кохати?
Кохаю те, що інших відверне,
Та ти за це не засуди до страти.

І хай моїх страждань не гідна ти,
Я гідний, щоб любов твою знайти.

С О Н Е Т 151

Не знає юність докорів сумління,
Хоча його народжує любов.
Чому ж від тебе зазнаю гоніння,
Що я його в собі не поборов?

Чи, зрадивши мене, і ти б хотіла,

Щоб я зумів сумління побороть?
Мій дух лукаво спокушає тіло,
І цілковито торжествує плоть.

Подальших аргументів їй не треба.
Чекаючи простих тілесних втіх,
Вона встає і вказує на тебе,
Щоб знову впасти біля ніг твоїх.

Лиш тим відомі докори сумління,
Хто пережив підйоми і падіння.

С О Н Е Т 152

Я був, звичайно, грішним у житті.
Ти ж двічі заслужила покарання,
Бо зрадила обітниці святі
І клятви беззаконного кохання.

Та я не певен, що дістав права
За цю подвійну зраду докоряти:
Клятвoporушень я здійснив не два –
Разів зо двадцять довелось брехати.

Я присягався, що правдива ти,
Що добра й щира, вірна і постійна.
І очі цим довів до сліпоті,
Яка уже, боюся, безнадійна,

Бо у такій безсовісній брехні
Вони не суперечили мені.

С О Н Е Т 153

Бог Купідон дрімав серед дібров,
А німфа-жартівниця ухопила
Той смолоскип, що збуджує любов,
І в джерело студене опустила.

Вогонь погас від холоду води,
Та джерело нагрілось, закипіло.

І стали хворі сходитись туди
Купанням в ньому лікувати тіло.

А Купідон новий вогонь здобув
З твоїх очей, і факелом кохання
Моїх грудей для досліду торкнув.
З тих пір і я ходив на лікування.

Та від води я ледве не зачах,
Бо зцілення моє – в твоїх очах.

С О Н Е Т 154

Маленький бог Кохання мирно спав,
А поруч смолоскип його димівся.
Гурт німф цнотливих лісом пробігав
І, сплячого побачивши, спинився.

Одна із них підкралась до вогню,
Перед яким устояти не змога,
І у струмок встромила головню,
Роззброївши беззахисного бога.

Погас вогонь і смолоскип розмок,
Але вода тепло його ввїбрала.
Недужі люди лізли в той струмок:
Вода хвороби різні лікувала.

Ходив і я туди, та джерело
Мою любов зцілити не змогло.

З думок про мистецтво перекладу*.

*На запитання – чим повинен бути переклад поетичного твору? –
відповідь може бути лише одна: високоякісною поезією. Це – основна
вимога, основний критерій оцінки перекладу. Якщо поетичний
переклад став явищем національної культури, надбанням тої мови,
якою він зроблений, питання про точність перекладу робиться менш
суттєвим, якщо не зовсім втрачає сенс.*

Точність перекладу і його художнє значення – це різні речі, часом несумісні. Поетичний твір – це не технічна інструкція чи юридичний документ, що не припускають двозначного читання. Тому вимоги точності у поетичному перекладі являються недоречними. Переклад має бути не точним, а досконалим з поетичного погляду.

Досконалість ж, як відомо, немає межі. Досконалість не означає найтіснішого наближення до оригіналу. Переклад здатний перевершити оригінал за своїми поетичними якостями, як перевершили драми Шекспіра свої першоджерела. Але при цьому він свідомо не буде точним.

При усій повазі до автора твору, який перекладається, перекладач повинен вкладати в роботу свою душу, свій досвід, свою майстерність, своє розуміння і емоції, що компенсує неминучі втрати і відхилення від оригіналу. Тому кращий переклад поетичного твору той, що сприймається як оригінальний твір, який не дозволяє навіть подумати, що автор перекладеного твору сказав чи мав на увазі щось інше.

*Примітка Олександра Грязнова